OBSERVATIONS SUR LE DICTIONNAIRE ÉTYMOLOGIQUE
DE LA LANGUE ROUMAINE (DELR)

(Résumé)

Dans cet article l'auteur fait quelques remarques sur l'attestation des mots dans le *Dictionnaire étymologique de la langue roumaine*.

Premièrement, il s'agit de l'attestation la plus ancienne des mots racines, qui est indiquée seulement par la date de leur apparition, sans aucune information sur les sources où ils sont mentionnés. Puis, sont analysées des mots racines et leur dérivés, dont l'ancienneté est inexacte, principalement à cause de l'utilisation incomplète des sources.

Cucinte-cheie: albie, bătuş, buduhală (cf. budihace).

Mots-clés: *albie* «auge; lie d'une rivière», *bătuş* «soulier d'enfant», *buduhală* «monstre, épouvantail».

Virgil Nestorescu,
B-dul Al. Obregia nr. 24, Bucureşti

Victor Celac

DIN „PROCESELE-VERBALE" ALE ŞEDINŢELOR DE LUCRU LA *DELR* (2)[1] (DIN NOU DESPRE *CĂŢĂRA*)

Publicarea primei noastre contribuţii din această serie de „procese-verbale" (v. nota 1) a suscitat unele reacţii critice din partea cititorilor revistei, fapt care a determinat modificarea opiniei noastre privind etimologia verbului *cățăra.* Amintim că, în acea etapă, depăşită deja, comisia DELR, prevalându-se de unele aspecte considerate problematice ale etimologiilor propuse de înaintaşi şi valorificând datele din BER II, 272, a considerat că verbul *cățăra* poate fi un element din substratul traco-dac, având o origine comună cu bulg. *katerja se*. Ca atare, Comisia DELR a decis să respingă toate celelalte ipoteze etimologice cunoscute[2].

Beneficiind de intervenţia domnului Pârvu Boerescu[3], redactorul (subsemnatul) şi revizorii din echipa DELR au readus pe primul loc explicaţia etimologică majoritară în lexicografia română: „de la *acățăra* ← *acăța* (= *agăța*) CDED II 475,

[1] V. Victor Celac, *Din „procesele-verbale" ale şedinţelor de lucru la DELR* (cățăra, catapultă, caţar), în LR, LXII, 4/2013, p. 451-454.

[2] **1.** De la *acățăra* ← *acăța* (= *agăța*) CDED II 475, CDDE 6, TDRG, CADE, DEX. **2.** Contaminare *acăța* + bg. *katerja se* „mă caţăr" Schuchardt, ZRPh 28, 41, DA. **3.** De la *caţă* LM I, 539, SDLR; **4.** Împrumut din alb. *kacarroj,* Th. Capidan, DR 7, 1931-1933, 129.

[3] Căruia îi mulţumim pe această cale pentru sugestiile utile care ne-au fost oferite.

BDD-A20035 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:18 UTC)

CDDE 6, TDRG, CADE, DEX, cu sufixul frecventativ *-ura* > *-ăra* HEM 131”, prezentând-o ca pe o etimologie nesigură, dar posibilă. În ceea ce priveşte ipoteza că verbul *căţăra* ar fi un element de substrat, comparabil cu bulg. *katerja se* (BER II, 272), ea este menţionată pe locul al doilea (calificată, *ipso facto*, ca mai puţin probabilă decât ipoteza precedentă; diferenţa dintre *-t-* din termenul bulgar şi *-ţ-* din verbul românesc este explicată printr-o eventuală contaminare cu *agăţa*).

Publicarea prezentei note este necesară pentru a justifica diferenţa dintre ceea ce am afirmat în articolul citat în nota 1 despre etimologia verbului *căţăra* şi ceea ce se afirmă în prezent în DELR, vol. 2 (sub tipar), privind originea aceluiaşi verb. Dorim să evităm astfel situaţia jenantă în care cititorii revistei, care sunt, în mare parte, şi cititorii DELR, ar putea remarca diferenţa respectivă şi ar putea-o percepe ca pe o discordanţă inexplicabilă. Din acest motiv, aducem mulţumirile noastre Comitetului de redacţie al revistei pentru că a acceptat publicarea acestei note.

Iată câteva dintre faptele şi datele pe care le vom lua în considerare în noua variantă de etimologizare a verbului *căţăra*:

Din punctul de vedere al semantismului, verbul *a se căţăra* apare ca un frecventativ evident al lui *(a)căţa* (= *agăţa*); în timp ce, în etapa anterioară, ne-am prevalat de absenţa sufixului *-ăra* din română (pentru a respinge legătura genetică dintre *agăţa* şi *căţăra*), acum ne îndreptăm atenţia asupra faptului că ar trebui să avem în vedere nu sufixul *-ăra*, ci formantul iterativ *-r-*, care este încadrat în diverse sufixe (*urma – urmă**r**i*, *pica – picu**r**a*, *zgândă**r**i* [comparabil cu alb. *gandoj* „a răni, a(-şi) face rău, a atinge”[4]], posibil şi *vai – văiera, pişca – pişcura, gudura* etc.). Apoi, se poate afirma că, la rândul său, verbul *agăţa/acăţa* este analizabil ca un derivat de la *caţă* s.f. „băţ lung cu cârlig la vârf, cu care ciobanii prind oile” (se are în vedere analiza posibilă în sincronie; etimologia reală a verbului *agăţa/acăţa* poate să fie alta, dar nu insistăm acum în acest sens) şi semnalăm deocamdată[5] o serie de paralelisme aproximative, din punct de vedere semantic, precum:

– germ. *Klette* „brusture, scai; (fig.) ceva care se ţine ca scaiul de ceva sau de cineva” vs *klettern* „a se căţăra” (şi în acest caz, verbul conţine un formant iterativ *-r-*);

– fr. *croc* „cârlig” vs *accrocher* „a agăţa”;

– sp. *gancho* „cârlig” vs *enganchar* „a agăţa”.

Episodul de faţă – „fluctuaţia” opţiunilor etimologice privind verbul *căţăra* – demonstrează, dacă mai era nevoie, faptul că reflecţia ştiinţifică este un proces viu, dinamic şi, de ce nu, uneori imprevizibil. El mai arată însă şi faptul că dialogul – constructiv, fructuos pentru progresul ştiinţei – există, aşa cum există şi interesul şi deschiderea autorilor DELR faţă de orice fel de sugestii şi idei constructive venite din partea cititorilor noştri.

[4] Cf. Pârvu Boerescu, *Completări la DLR, Tom XIV, Litera Z (Note etimologice şi lexicale)* (II), în LR LII, 2003, nr. 4, p. 169–184 [*a zgândări*, p. 171–174].

[5] Astfel cum ne-a sugerat dl Boerescu, în mesajul pe care ni l-a transmis.

BDD-A20035 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:18 UTC)

À PARTIR DES « PROCÈS-VERBAUX » DES RÉUNIONS DE TRAVAIL AU DELR (2)

(Résumé)

La publication de la première pièce de la série des « procès-verbaux » (v. note 1, ci-dessus) a suscité l'intervention critique d'un de nos lecteurs, ce qui nous a fait changer d'avis en ce qui concerne l'origine du verbe roumain *cățăra.*

Cuvinte-cheie: etimologie, lexicografie.

Mots-clés: étymologie, lexicographie.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
e-mail: victor_celac@yahoo.com

BDD-A20035 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:18 UTC)